

Dage på en sky

Luftige betragtninger

af forsknings-
bibliotekar
Merete Licht

Mange års biblioteksliv har lært mig, at de allerfleste forsøg på at anskue biblioteker under visionens synsvinkel uvægerligt før eller senere ender på jorden - enten i en katalogskuffe eller i en diskussion om formen på korporationsnavne.

Dette er baggrunden for, at jeg i det følgende vil tillade mig den luksus at kvitte enhver jordforbindelse og begive mig op på en udvalgt sky, hvorfra jeg vil se ned på Det kongelige Bibliotek, på dets placering og på dets funktion. Da jeg under mit ophold heroppe konsekvent vil undgå at etablere nogen form for jordforbindelse, så gør jeg på forhånd opmærksom på, at enhver lighed med virkeligheden vil være ganske utilsigtet.

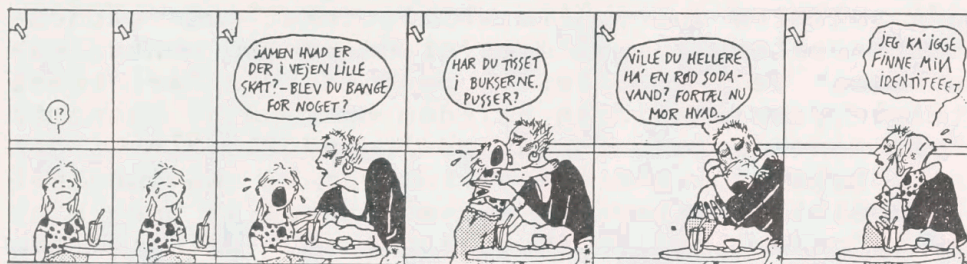
I Magisterbladet no. 2, 1986 stod følgende at læse: "For hvis alt går efter planerne, så konfirmerer Folketinget i løbet af foråret et lovforslag om til- og ombygninger af Det kongelige Bibliotek. Det betyder, at man efter al sandsynlighed kan gå i gang med ombygningen fra efteråret -86, som skal være færdiggjort i år 2000. Biblioteket skal gøres til et aktivt kulturcenter med store og nye udstillingsarealer og et publikumsvenligt serviceafsnit med EDB-styret tekst- og billedinformation, butikker, værksteder, cafeteria, biograf og hvilerum".

Dette er selvfølgelig - og desværre - rent citatfusk. Der stod ikke Det kongelige Bibliotek. Der stod Nationalmusæet. Men med enkelte korrektioner kunne der uden besvær have stået Det kongelige Bibliotek. Trykkerier og bogbinderier ville være at foretrække for værksteder, ligesom foredrags- og undervisningslokaler ville være nyttigere end en biograf. Hvilerummet kunne vi nok klare os uden.

Hvorfor stod der så ikke Det kongelige Bibliotek? Vel nok - og især - fordi vi ikke i tide er kommet op på en sky. I de senere år har en række af vore centrale kulturinstitutioner - for at tale tidens sprog - "fundet deres identitet" (hvad fandt man egentlig før?). Det gælder Det kongelige Teater, der har plantet fødderne fast på Kongens Nytorv som naturligt centrum for skuespil, opera og ballet. Det gælder Nationalmusæet, der med fødderne i Holmens Kanal, er centrum for vores musæumskultur. Og hvorfor ikke også tage Tivoli med i denne forbindelse? Her har en inspireret leder gjort haven til forlystelseskulturens centrum med øget ballet- og koncertaktivitet og med en bro over til cirkusverdenen. Hvorfor gælder det samme så ikke Det kongelige Bibliotek? Hvorfor har bogkulturen ikke fundet sit naturlige centrum? Hvad Nationalmusæet er for den materielle kultur, Det kongelige Teater for teaterkulturen, Tivoli for forlystelseskulturen, det er Det kongelige Bibliotek for bogkulturen. Det kongelige Bibliotek er ikke et stort institutionsbibliotek, lige så lidt som Nationalmusæet er et stort egnsmusæum. Begge har en bredere funktion. De er centre for hvert sit nationale kulturudbud. Eller burde være det.

Når bogkulturen ikke har fundet sit naturlige centrum, hænger det sammen med, at det har Det kongelige Bibliotek heller ikke. Det har hverken fundet sit geografiske eller sit funktionsmæssige centrum. Biblioteket består af mange lokaliteter og af mange funktioner og samlinger, og deres tal er ikke blevet mindre de seneste år. Denne forvirrende mangfoldighed har givet næring til drømme om forenkling, drømme om een altomfattende bygning og om een altomfattende funktion. Men forenkling er mange ting, og man

forenkler f.eks. ikke et nationalt kulturudbud ved at lade een funktion - in casu funktionen som universitetsbibliotek - slå de andre oven i hovedet, man reducerer det blot. Valget står ikke mellem flerhed og enhed, det står mellem flere måder at strukturere den nødvendige flerhed på. Forenklingen må ligge i en klargøring af formen og ikke i en amputation af indholdet. Det kongelige Bibliotek må leve - og især overleve - med sin rige mangfoldighed i behold. Vigtigst i denne klargøringsproces er indplaceringen af de to samlende centre.

Når jeg læner mig godt ud over min sky, så skimter jeg langt nede to satellitlignende strukturer. I den ene er en række lokaliteter placeret omkring en central lokalitet. I den anden er en række funktioner i kredsløb omkring en central funktion. Modsat jordperspektivet, der har en vis tilbøjelighed til at lade alle bygninger og - især - alle funktioner fremtræde som værende lige betydelige, så viser skysperspektivet klart, hvad der er centrum og hvad der er omkreds i strukturerne.

Set i skysperspektiv er det geografiske centrum let at få øje på, det er Det kongelige Biblioteks nuværende bygning, Bibliotekshaven og "havnefronten". Det har en beliggenhed, der i atmosfærerigdom og lettilgængelighed kan måle sig med både Nationalmusæets og Tivolis. I disse år, hvor planer svirrer omkring byens smukke havnefront, bør Det kongelige Bibliotek hurtigst muligt finde sin naturlige plads heri og sikre sig havnefronten langs med bibliotekets bygning. Her kunne opføres en treetagers bygning - med eller uden broforbindelse til hovedbygningen - der

kunne rumme en række hårdt tiltrængte faciliteter som speciallasesale (til tidsskrifter og håndskrifter), foredrags- og undervisningslokaler, forskerrum, mindre mødelokaler, hvor f.eks. Det kongelige Biblioteks Venner kunne holde fællesmøder med Fund og Forsknings Venner, udstillingslokaler, etc. Allerøverst en stor kantine, der med adgang for både bibliotekets brugere og personale kunne yde sit bidrag til gode publikumsrelationer. På den store tagterrasse foran kanten kunne man på varme sommerdage sidde og iagttage bogbilernes pendulfart mellem det store centralmagasin på Amager og biblioteket. Længere ude skimtes universitetsbiblioteket med studentrelæsesalene - også det forbundet med centralmagasinet ved bogbiler i pendulfart. Der kunne tilmed ydes et bidrag til den betrængte økonomi, hvis man udlejede foredrags- og mødelokaler i den nye bygning, når de ikke var i anvendelse.

Bibliotekshaven, der så lykkeligt undgik at blive omdøbt til Kierkegaardshaven, har allerede gennem sommerkoncerter og "spektakler" (fyrværkeriets historie) vist, hvilke muligheder den rummer, og hvordan den kan bruges i samspil med materiale fra bibliotekets samlinger. Mulighederne tal ville vokse yderligere, hvis Det kongelige Biblioteks Venner eller andre venligtsindede personer skulle få den gode ide at forære Bibliotekshaven et mobilt højtaler- og belysningsanlæg og måske runde gaven af med en pontonscene til søen (jvf. Sjøpavillonen). Og hvorfor ikke bortforpagte arealet mellem Rigsarkivet og havemuren om sommeren? Her kunne åbnes et udendørs traktørsted, hvor man kunne købe kager bagt efter historiske opskrifter i bibliotekets samlinger (jvf. Den kgl. Porcelænsfabriks konditori). Mulighederne tal er legio, og hvis blot nogle af de mindre luftige blev trukket ned på jorden, ville det centrale København have fået endnu en sommerattraktion.

Modsat det geografiske centrum er det funktionelle centrum knap så let at få øje på, da det i sig selv er af så luftig karakter, at det kun skiller sig ud fra omgivelserne i stor visionshøjde. Store gamle videnskabsbiblioteker er altid et sammensurium af funktioner og samlinger,

hvis sammensætning varierer fra land til land. Biblioteker af den type er sjældent opstået som resultat af "overordnet planlægning", det er altid historien selv, der har lagt planerne for dem. Fælles for dem alle er imidlertid, at de altid er større end summen af alle deres samlinger og funktioner, og at det er i dette u håndgribelige "extra", at deres funktionelle centrum ligger. Hvad det er, kan man bedst indkredse ved at sammenligne et historisk videnskabsbibliotek med et stort symfoniorkester. Orkestrets centrale funktion er ikke lig med antallet af dets musikere. Fjerner man 3 strygere og 2 blæsere, ændrer man klangen, og nøjagtigt det samme sker, hvis man i et gammelt videnskabsbibliotek fjerner samlinger eller funktioner, for de er lige så lidt afbrækkelige løsdeler, som musikerne er i et symfoniorkester. Det funktionelle centrum ligger i begge tilfælde i det, der bliver tilbage, når musikere og samlinger er talte, nemlig i selve samspillet. Og det er grunden til, at Det kongelige Biblioteks funktionelle centrum ikke skal søges i enkeltvirksomheder som universitetsbibliotek, hovedfagbibliotek, bogmuseum eller nationalbibliotek, for det ligger også i sammenspillet mellem dem alle.

Hvad der gælder for de gamle videnskabsbiblioteker, gælder også for den forskning, som de tjener. Også her er samspillet mellem fagene vigtigere end det enkelte fag. Som beboere i H.C. Andersens fædreland burde vi have fantasi nok til at forstå, at megen og væsentlig forskningsinspiration opstår i sprækkerne mellem fagene. En Niels Bohrs inspiration er opstået i sprækken mellem fysik og filosofi. Fag er strengt taget ikke andet end administrative enheder. De gør videnskaben tællelig og er derfor noget, der kan undervises i, og noget, der kan budgetteres efter. Desværre har de som alt andet tælleligt en uimodståelig tiltrækningskraft på bevilligende myndigheder. Det er derfor i national selvinteresse, at landets største historiske bogsamling som modvægt hertil er i stand til at spænde et sikkerhedsnet ud under fagene, så sprækkeforskningen til enhver tid kan blive tilgodeset med den nødvendige litteratur og ikke blive ladet i stikken

- til fordel for snæver fag- og institutionsforskning.

Skyperspektivet har med stor tydelighed vist, at ingen af Det kongelige Biblioteks to centre ligger i Københavns Universitet. Det kongelige Bibliotek er videnskabens folkebibliotek, hvis brugere er "all studious and curious persons" og ikke blot ihændehavere af akademisk adgangstegn. Biblioteket skal være garant for, at landets bogressourcer til enhver tid - også i ulvetider - rækker ud over snævre brugergrupperes interesser. Skæbnefællesskab med Københavns Universitet ville have til følge, at boganskaffelserne ville blive begrænset til de for øjeblikket noterede fag på universitetsbørsen. En forfejlet universitetspolitik ville således få afsmittende virkning på Det kongelige Bibliotek, så de faglige skader, der af bevillingsmæssige grunde blev tilføjet Københavns Universitet, automatisk ville blive overført til biblioteket.

Fra min sky kan der heller ikke skimtes noget argument for en udflytning af Det kongelige Bibliotek til Amager. Hovedargumentet for udflytningen var, at funktionen som universitetsbibliotek var den centrale, men med dette arguments forsvinden, forsvinder også argumentet for at gøre Det kongelige Bibliotek og universitetet til naboer. Nok udgør universitetsfolket en stor og væsentlig brugergruppe, men det er min aldeles udokumenterede fornemmelse (udokumenterede fornemmelser er legitime i skyhøjde), at forskere ikke opholder sig på Amager, når de forsker. De opholder sig der, når de underviser. Forskningen foregår hjemme - eller på Det kongelige Biblioteks læsesal. Flugten fra Amager har med atmosfære at gøre både i overført og i bogstavelig - indeklimatisk - forstand. Set i jordperspektiv er et begreb som atmosfære kun indbildning og nostalgia, men set fra en sky er det en håndgribelig realitet. Vi selv og vore tanker trives i atmosfære, den er et vigtigt næringssubstrat for dem. Derfor spiller den også en mere end luftig rolle ved valget af lokalitet til kulturinstitutioner. Personligt er jeg helt overbevist om, at Carstenen må have siddet på en sky den dag han fik den inspirerede ide at anbringe en forlystelseshave

lige midt i byen. Ud fra enhver jordisk og "saglig" betragtning burde der ligge et pengeinstitut på den grund - og hvad ville København så ikke have mistet i atmosfærerigdom. Historien har været gavmild mod Det kongelige Bibliotek, den har foræret os en ideel beliggenhed ved havnen, en beliggenhed der opfylder alle de krav til atmosfære og lettilgængelighed nogen kulturinstitution kan ønske sig.

I Sverige har historien været lige så gavmild mod Kungliga Biblioteket i Stockholm. Det ligger midt i Humlegården, hvor navnet alene har atmosfære. Her har i de seneste år forståelsen for værdien af denne beliggenhed bredt sig. I en artikel om Kungliga Bibliotekets nyere historie skildrer Barbro Blomberg et udviklingsforløb, der må forekomme os på Det kongelige Bibliotek, meget bekendt. Hun skriver heri: "Vi lyckades hindre en slakt av KB 1975, säger Harry Järv, som oförtruttet kämpat för KB's överlevnad som en samlad institution. Jag hoppas vi lyckas nu också." (BBL, 1986:3, s. 74). Lysten til at svinge slagtekniven over gamle kulturinstitutioner var et tidsfænomen. Men tiderne skifter og fornylig erklærede undervisningsminister Lennart Bodström efter et besøg på Kungliga Biblioteket: "Vad jag hoppas på är, at KB skall få en större om- och tillbyggnad... jag har inte en tanke på att KB skal flytta från Humlegården. Det är också en fördel att ha biblioteket i centrala Stockholm eftersom det blir mer lättillgängligt. Den absolut bästa lösningen är att bygga i Humlegården." (BBL, 1986:3, s. 74). Mon ikke snart der burde arrangeres et topmøde mellem den danske kulturminister og hans svenske kollega. Man kunne passende henlægge det til en sky, for de seneste ti års erfaringer har i hvert fald belært os om, at ved jorden at blive det tjener os ikke bedst.

